

מקורות בענין בדיקה- בל יראה

Page 1 of 4 – YIJE 5781 – Set 4

- 1 הר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף א עמוד א
- 2 בודקין את החמץ. פרש"י ז"ל כדי שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא והקשו בתוספות דהא קיימא לן דמדאורייתא
- 3 בביטול בעלמא סגי כדאיתא בגמרא וסוף סוף לא סגי בלא ביטול כדאמר' בגמרא (דף ו ב) הבודק צריך שיבטל
- 4 וכיון שכן הוא היכי אתיא בדיקה כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא הא לא פטר נפשיה בלא ביטול ובביטול
- 5 לחודה סגי וי"ל דמדאורייתא בחד מינייהו סגי כלומר או בבדיקה או בביטול דבדיקה לחודה נמי מהניא כדאמרין
- 6 עלה בגמרא (ז ב) לאור הנר מנא לן ופשטינא ליה מקראי אלמא דבדיקה נמי מדאורייתא היא וכל שבדק מן התורה
- 7 אינו צריך לבטל הלכך שפיר איכא למימר דבדיקה אתי כדי שלא יעבור עליו בבל יראה שמה שהצריכו חכמים בטול
- 8 אחר הבדיקה אינו אלא מדבריהם שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עלויה כדאיתא בגמרא (ו ב)
- 9 ומפני שראיתי בעיני בדיקה וביטול דברים מעורבין ראיתי לפרשן יפה יפה
- 10 הרי שאמרה תורה (שמות יב) ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ואמר בגמרא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי
- 11 ונפקא לן מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו או תשרפו כענין שפי' בעבודת כוכבים השחת שרוף וכלה כדברי רש"י
- 12 ז"ל ולפי תרגום אונקלוס תשביתו תבטלון א"נ נפקא לן מדכתיב לא יראה לך כדברי רבותינו הצרפתים ז"ל והכי
- 13 תניא בספרי לא יראה לך שאור בטל בלבך
- 14 ומהו ענין בטול זה מוכח בגמ' (שם) גבי הא דאמר' הבודק צריך שיבטל דביטול מדין הפקר הוא והיינו דמיייתין
- 15 עלה (שם) ההיא דסופי תאנים דההיא מתורת הפקר נגעו בה ואף על גב דהפקר כי האי גוונא לא מהני דודאי מאן
- 16 דאמר בנכסי דידיה דלבטלו ולהו כעפרא לא משמע דהוי הפקר ותו דבגמ' אמר' מבטלו בלבו ובודאי דלענין הפקר
- 17 ממונו הפקר בלבו לא מהני דדברים שבלב אינם דברים ותו למאן דאמר התם בנדריים (דף מג א) אליבא דר' יוסי
- 18 דהפקר כמתנה מה מתנה עד דאיתיה ברשות זוכה לא נפקא מרשות נותן ה"נ בהפקר וכיון שכן בטול חמץ לר' יוסי
- 19 היכי מהני מדין הפקר והא לא אתי לרשות זוכה אלא היינו טעמא משום דנהי דמאי דהוי ברשותיה דאיניש לא מצי
- 20 מפקר ליה כי האי גוונא חמץ שאני לפי שאינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו ומש"ה
- 21 בגלוי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותא בגויה כלל סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע כדאמר' במוצא גלוסקא
- 22 יפיפיה דדעתיה עלויה ובתלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו כדאיתא בגמ' (ד' ז א)
- 23 ותנן נמי לקמן בפ' אלו עוברין (ד' מט א) ההולך לשחוט את פסחו וכו' ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור
- 24 :ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו
- 25 שמא תאמר א"כ אין לנו מן התורה אלא בטול זה ואין לבדיקה וביעור חמץ עיקר מן התורה כלל אי אפשר לך לומר
- 26 כן דהא בעי בגמ' (ד' ז ב) בדיקה לאור הנר מנא לן ומוכחינן לה מקראי וכ"ת דאסמכתא בעלמא נינהו ליתא דהא
- 27 חזינן תנאי דאיפלגו (דף כא א) חמץ זה במה מבערו ואיכא מ"ד דאין ביעור חמץ אלא שריפה ור' יהודה דסבירא
- 28 ליה הכי (דף כז ב) ודנו מנותר ואם אתה אומר שאין לנו מן התורה אלא בטול מהו ביעור זה שנחלקו עליו ומוכח
- 29 בהדיא בגמרא דבשל תורה נחלקו כדאמר רבי עקיבא (דף ה א) מצינו להבערה שהיא אב מלאכה והתורה אמרה
- 30 :תשביתו שאור מבתיכם
- 31 אלא כך הוא עיקרן של דברים שזה שאמרה תורה תשביתו יכול להתקיים בא' מב' דברים או שיבטל בלבו כל חמץ
- 32 שיש ברשותו ויוציאנו במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא אפי' בחמץ הידוע לו או אם לא בטלו בלבו כלל
- 33 צריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמצא שם ויבערנו מן העולם ובביעור זה הוא שנחלקו במה
- 34 יבערנו ולפיכך כל שאינו מבטל חייב לבדוק כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא [ולפיכך כתב רש"י ז"ל
- 35 שבודקין את החמץ כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא] והיינו למי שאינו מבטל אבל למי שמבטל סגי בהכי
- 36 אלא מפני שבטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן לגמרי
- 37 ראו חכמים להחמיר שלא יספיק בטול והצריכוהו בדיקה וביעור שהוא מספיק ג"כ מן התורה או מפני שחששו שאם
- 38 ישהנו בתוך ביתו יבא לאכלו ומשמע דתנא דמתני' לא בעי ביטול כלל אלא בדיקה ובהכי סגי ליה לפי שמכיון שבדק
- 39 יצא ידי חובתו ואם שמא ימצא אחר כך גלוסקא יפיפיה יבערנה לאלתר שמא תאמר למפרע עבר עליה ליתא שהרי

מקורות בענין בדיקה- בל יראה

Page 2 of 4 – YIJE 5781 – Set 4

- 1 סמכה תורה על החזקות וכל שבדק אותן מקומות שרגיל להמצא בהן חמץ יצא י"ח ואין לו לחוש לככר בשמי
2 הקורה ולפיכך תנא דמתני' לא הזכיר בטול אחר הבדיקה כלל אלא שבא רב יהודה אמר רב וחדש ואמר הבודק
3 צריך שיבטל ומסקינן בגמ' (ו ב) דהיינו טעמא שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עלויה ופרש"י ז"ל דשמא מתוך
4 שדעתיה עלויה ישהה אותה מלבערה ונמצא עובר עליה כלומר משעת מציאתה ואילך אבל מקמי הכי לא שכבר
5 יצא י"ח בבדיקה כדכתיבנא. ונמצאת אתה אומר לפי דעת זה שהתורה שאמרה תשביתו היינו או בבטול או
6 בבדיקה וביעור והיינו בחמץ ידוע או מפני חשש מקומות שהוא רגיל להמצא בהן אבל כל שאין לו חמץ ידוע ולא
7 מקומות שהוא רגיל להמצא בהן לא חלה עליו מצות השבתה שהרי אתה אומר שכל שבדק אף על פי שלא ביטל
8 ונשתיירה בידו גלוסקא יפיפיה אינו עובר עליה אלא בשהייתה משעת מציאה ואילך אלמא אין מצות השבתה אלא
9 על חמץ ידוע או מפני מקומות שרגיל להמצא בהן ואי אפשר לפרש שכל שבדק ולא בטל ואח"כ מצא גלוסקא
10 יפיפיה עובר עליה למפרע שא"כ אפי' בדק הוא מחויב מן התורה לבטל מפני ספק חמץ שאינו מצוי וכיון
11 דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי אי אתה מוצא בדיקה [ובעור] מן התורה אלא כדאמרן זהו דעתיה והוא על דרך
12 רש"י ז"ל
- 13 ומה שהצריכו חכמים בדיקה בחמץ יותר מבשאר אסורין ולא סמכו על הבטול כבר כתבתי שעשו כן כדי לקיים
14 מצות תשביתו שחששו לבני אדם שלא יבטלוהו במחשבתן לגמרי ואם אתה אומר שחששו שלא יבא לאכלו וכדברי
15 הראשונים ז"ל היינו טעמא דחשו ביה טפי מבשאר אסורין משום דחמץ לא בדילי אינשי מיניה כולי שתא וחמיר
16 איסוריה טפי דאית ביה כרת ואפשר עוד שמפני טעם זה החמירה התורה בו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא
- 17 חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף ב עמוד א
- 18 ולאו למימרא דבדיקה לאו דאורייתא כלל דהא ודאי ליתא דכי כתב רחמנא תשביתו שאור אינו לשון בטול ממש
19 כפשוטו או כתרוממו אלא לשון ביעור שיבערנו מרשותו ו[כ]דאמרינן בגמ' (ה' א') רבי עקיבא אומר וכו', אלא ודאי
20 לכו"ע בבדיקה מדאורייתא, ומאי דאמרינן בגמרא (ד' ב') בביטול בעלמא סגי הכי אמרינן דכל היכא דעביד בטול תו
21 לא רמיא עליה מצות בדיקה, והכי דייק לישנא דקאמרינן בביטול בעלמא סגי, ואף על פי שכתב [רש"י] ז"ל בביטול
22 סגי מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא תשביתו בלב היא, אין בזה גילוי דעת שיסבור רבינו ז"ל דבדיקת
23 חמץ דרבנן, אלא כך אמר ז"ל דלהכי כתב רחמנא לשון תשביתו שיהא נכלל אף לשון ביטול ואשמעינן קרא דאי
24 אניס ולא מצי בדיק בביטול דעביד קודם זמן איסורו סגי ליה, ואך חלק אביעור לחוד קאי (עי' תו' שם), נמצאת למד
25 שמצותו בביעור אלא דאי בטלו מעיקרא תו לא רמיא עליה האי מצוה ומיהו רבנן חייבוהו לבטל על כל פנים כי
26 הביטול מוציא מכל חשש, כך יש ליישב פירוש התוספות לפי מה שנראה מפ"י (רש"י) דבריהם, והיא שיטה (נתנה)
27 [נכונה], ולפי שיטה זו יש ליישב פרש"י ז"ל דהא פרישנא דבדיקה דאורייתא וזו היא (מצבתו) [מצותו], וכללו של
28 דבר כיון דמדאורייתא בכל חד מיניהו סגי ואית ליה למעבדינהו תרווייהו ההוא דאתי מעיקרא הוי דאורייתא ואידך
29 מדרבנן, ע"כ הרי"ט ז"ל
- 30 מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף ב עמוד א
- 31 ולי נראה דאפילו לדבריהם אין כאן קושיא על רש"י ז"ל דאיהו לא פסיק למימר דכל שלא בדק עובר אלא דכל
32 שבדק שוב אינו עובר על הנבדק. ומ"מ מסתבר כפשוטה דמלתא דבדיקה דאורייתא דאע"ג דכתיב תשביתו
33 ומתרגמינן תבטלון לאו בטול בפה קאמר אלא שיבטלנו מן הבית והיינו דכתיב מבתיכם ולבטול בפה למה לי
34 מבתיכם תדע לך דהא תנן לקמן בפ' כל שעה ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכ"א מפרר וזורה לרוח
35 או מטיל לים. ואמרי' עלה בגמרא דר' יהוד' יליף לה מנותר ורבנן פליגי עליה דלא דמי לנותר אלמא ש"מ כי היכי
36 דלר' יהודא מדאורייתא הכי נמי לרבנן דפליגי ביעורו במאי וכי תימא עד כאן לא פליגי אלא בזמן איסורו אבל בלילה
37 וקודם איסורו מנא לן דליכא מ"ד שהבדוק בלילה יהא צריך לשורפו דהשתא באכילה מותר כל שכן ליתנו לגוי או
38 לפרר ברוח א"ל דמ"מ השבתה דקאמר רחמנא ביעור הוא ולא ביטול אלא דקרא איירי בזמן איסורו ורבנן אחמור
39 לבדוק קודם לכן ומשום לתא דאורייתא ותדע לך דבדיקה מיהא דאורייתא דהא תנן ר' יהודא אומר בודקין אור
40 ארבעה עשר ובארבע עשר שחרית ובשעת הביעור. וקס"ד דדוקא קאמר דבעי מעבד כל אלו הבדיקות ואמרי' עלה

מקורות בענין בדיקה- בל יראה

Page 3 of 4 – YIJE 5781 – Set 4

- 1 בגמרא מאי טעמא דר' יהודא כנגד שלש השבתות שבתורה. ועוד דאמרי' לקמן אמר רב יהודא הבודק צריך שיבטל
2 מ"ט ואסיק גזרה שמא ימצא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עליה ואי אמר' בטול דאורייתא מאי קא מבעי לן מאי טעמא
3 והא דאורייתא הוא ואף על גב דבדק אכתי לא סגי בהכי דשמא לא בדק יפה יפה וכל שלא בטל הא עבר על בל
4 יראה ובל ימצא דרחמנ' בטול אצרכיה. אלא ש"מ דלכולי עלמ' השבתה דאורייתא היינו בדיקה ובטול דלאחר
5 בדיקה דרבנן. וההיא דאמרי' דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי לאו משום קרא קאמר אלא דאע"ג דאצרכיה רחמנ'
6 בדיק' מ"מ אי בעי לבטולי תו לא עבר עליה דבמאי דאפקריה ולא דידיה לא קא עבר דשלך אי אתה רואה אבל
7 אתה רואה של אחרים ושל גבוה הלכך מאי דאמרי רבנן דלא סגי ליה בביטול אלא בדיקה דוקא מדרבנן היא. הלכך
8 אי בדיק אף על גב דלא בטיל אי אשתכח חמץ בזמן איסורו לא עבר עליה למפרע דלא חייביה רחמנא אמאי דלא
9 ידע מיהו כדמשכח ליה אי משהי ליה עבר עליה ואי בטיל ליה מעיקרא תו לא עבר עליה אא"כ דעתיה עליה דבעי
10 לזכווי ביה וכדבעינן למכתב גבי שמא ימצא גלוסקא יפיפיה אלא דרבנן אצרכיה אכתי לבעורי גזרה שמא ישכח
11 ויאכל (ח"י).
- 12 רבינו דוד בונפיל- ב.-
- 13 מקור חיים , או"ח –
- 14 מג"א-
- 15 שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן ח
- 16 על שאילתו מי שאינו יודע שזהו מלאכת איסור אם מחוייבים להפרישו...
- 17 ונ"ל דבר חדש דמה דממעטינן מאשר חטא בה פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל אלא דמקרי
18 עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי ממעטינן מאשר חטא בה דפטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור, אבל מה
19 דממעטינן מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשה
20 העבירה כלל...
- 21 וראיתי לידידי בעל חוות דעת בספרו מקור חיים (בסי' ת"ל) הקשה בלא ידע שחמץ בביתו אמאי נקטו הפוסקים
22 דהוי שגגת עבירה, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דחמץ בביתו, ונדחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה
23 מעשה.
- 24 ולענ"ד עיקר דמתעסק מקרי ג"כ עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עליו
- 25 ספר המיכתם ב.-בטול מהני רק לחמץ שא"י...
- 26 ספר המיכתם ו: ד"ה מ"ט- ולא מצית למימר שחשו חכמים שמא ישאר חמץ בביתו שלא ידע בו, ולא מצאו עם
27 הבדיקה, וכיון שלא יבטל יעבור עליו. הא ליתא דכי האי גונא ודאי אונס הוא ורחמנא פטריה.
- 28 ד"ה אמר רבא-והרמב"ם משמע דגריס הכי, ומפרש שהיה דעתו עליה ושכחת בשעת הביעור, כלומר שאם לא
29 נודעה לו מעולם אונס הוא ולא היו חוששין לזה שפטור לגמרי.
- 30 רמב"ם- ב:ב, ג- וכו"מ
- 31 תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק א הלכה א
- 32 גמ' כתיב [שמות יב יז] ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים. [שם יח]
33 בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות וגומר. מה אנן קיימין אם לאכילת מצה כבר כתיב [שם טו]
34 שבעת ימים מצות תאכלו. ואם לומר שמתחיל בארבעה עשר והכתיב [שם יח] עד יום האחד ועשרים לחודש. אלא
35 אם אינו ענין לאכילת מצה תניהו ענין לביעור חמץ. למה לאור הנר. א"ר שמואל בר רב יצחק מפני שהנר בודק כל

מקורות בענין בדיקה- בל יראה

Page 4 of 4 – YIJE 5781 – Set 4

- 1 שהוא. למה בלילה. א"ר יוסה שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. ר' מנא לא אמר כן [שמות יב יז] ושמרתם את
- 2 היום הזה לדרתיכם חקת עולם עשה שיהו היום והלילה משומרין. ויתחיל ב"ג ויהא היום והלילה משומרין אף אית
- 3 .ליה כ"י דמר ר' יוסי. ויתחיל אור ל"ג. אין כיני יבדוק אפי' מר"ח
- 4 תוספות מסכת פסחים דף כא עמוד א
- 5 ואי אשמעינן חיה משום דמצנעא לה - ואין עובר משום בל יטמין דבל יטמין נפקא לן מלא ימצא ואין זה מצוי כיון
- 6 שאין ידוע היכן הוא וכן משמע בפ"ק (בדף ו:): דפריך וכי משכחת לה ליבטלה משמע דכל כמה דלא משכחת לא
- 7 עבר בבל יראה